

Theater Over het IJ Festival biedt desoriënterend theater in bus en zeecontainer

Symbolische rit naar beloofde land

Op het Over het IJ Festival wordt de bezoeker tijdens een virtuele busrit geconfronteerd met het dilemma Israël-Palestina. „Dit is de oorzaak van alles: onmacht.”

Door KESTER FRERIKS

AMSTERDAM, 6 JULI. Weggebor- gen in een knalrode zeecontainer roeit een oude visser over de oceaan. Hij trekt aan denkbeeldige riemen, tuurt in de verte, acteert of hij een reuzenvis vangt. De Britse acteur William Dashwood vertolkt de rol van oude man in de novelle *The Old Man and the Sea* (1953) van Ernest Hemingway op het Over het IJ Festival.

Dashwood (1948) studeerde bij de befaamde Franse mimespeler Etienne Decroux. In nog geen kwartier tijd roept hij het noodlot- tige verhaal op met acteurskunst, zoals we dat zelden tegenkomen. Expressief, stijlvol, ouderwets in de juiste betekenis van het woord. Volg zijn ogen en stem, en als toeschouwer bevind je je niet langer binnen maar elders, ver op de ver- laten zee. Het zeecontainerproject zorgt voor meer verrassingen: ul- trakorte voorstellingen over een huwelijksaanzoek, een woedende storm, waterkracht.

Nog diep onder de indruk van *The Old Man...* zit ik een kwartier later in een oude bus bij de voor- stelling *Janken en Schieten* van de Nederlands-Israëliëse theater- maker Ilay den Boer. Hij vertelt het autobiografische verhaal van zijn grootmoeder, die tijdens de Holo- caust met vijftien lotgenoten aan een getto in Litouwen wist te ont- komen. De ondraaglijk spannende busrit bracht de groep joodse vluchtelingen uiteindelijk in 1948 naar het beloofde land, Israël.

Ilay den Boer acteert dichtbij de toeschouwers, raakt hen aan, no- digt hen uit joodse liederen mee te zingen. Hij bereikt een subtiele balans tussen distantie en emotie. Hoewel de bus stilstaat in een des- olate hoek van het festivalterrein, is het alsof we de symbolische rit daadwerkelijk maken. Tegen de ramen zijn kaarten van Europa ge- plakt, waarop de trektocht van de joodse bevolking staat aangege- ven.

Hoogtepunt is de felle twist die Den Boer aangaat met een mede- speelster, die het opneemt voor het telkens weer aangevallen en be- dreigde Palestina. Hoeveel doden zijn er niet aan Palestijnse zijde ge- vallen opdat de staat Israël ge- sticht kon worden? Anderzijds: hoeveel miljoenen joodse slachtof- fers eiste de Tweede Wereldoorlog,

en de tijd daarna? Wat was er eerst? In het slotbeeld laat Den Boer zien dat het dilemma Israël-Palestina zo goed als onoplosbaar is: hij gooit in het wilde weg stenen rond, roept zijn vertwijfeling uit: „Hier gaat het om, dit is de oor- zaak van alles: onmacht.” Mede dankzij samenwerking met regis- seur Eric de Vroedt is *Janken en Schieten* een toonbeeld van toneel over grote vragen en grote conflic- ten, met vertwijfeling als onder- toon.

De voorstelling van Den Boer is onderdeel van de reeks *Het Beloofde Feest* over de joodse identiteit en de joodse geschiedenis. Eerder maakte hij *Eet Smakelijk*, waarin de regis- seur en zijn moeder het publiek uitnodigden voor een Bar Mitswa. Deze voorstelling is geselecteerd voor het Theaterfestival 2009. De onmiddellijke confrontatie met de toeschouwers, zoals tijdens de maaltijd en in deze bus, zorgt er- voor dat wij – disgenoten, passa- giers – op intensieve wijze mee- leven en meedenken. Als Den Boer vertelt dat de bus stilstaat in een donker, dreigend bos, dan trans- formeert het parkeerterrein tot een woud. Hoewel Den Boer ande- re middelen hanteert, komt zijn talent dichtbij dat van William Dashwood.

Het Over het IJ Festival blijft een *walking event*. Het gezelschap Le Nu Perdu neemt in *Heim* de toe- schouwers mee naar het onder- grondse duister van de autotunnel in aanleg onder het Centraal Stati- on. Acteurs begeleiden ons met zachte hand en fluisterstille stem door de betonnen tunnelbuis. We krijgen zelfs een zwarte doek over het hoofd, waardoor de wereld nog intenser zwart wordt en je alle oriëntatie verliest. Afhankelijk ben ik nu van mijn begeleidster met haar zachte stem, haar hand op mijn schouder. In zwak schijn- sel zien we acteurs, gehuld in het zwart en met zwarte hoed op, tra- ge dansbewegingen uitvoeren.

Er klinken verstilde, poëtische passages over het wachten op een geliefde, over een huis waarvan de voordeur gesloten is. In deze schad- uwwereld is het alsof de acteurs schimmen zijn in de onderwereld. Het is voor de bezoeker geen een- voudige opgave greep te krijgen op dit raadselachtige spel van be- weging en tekst, begeleid door in- nige celloklanken: de donkerte is genadeloos.

Over het IJ Festival: 'Janken en Schieten' door Het Huis van Bourgondië. Spel en tekst: Ilay den Boer. 'Heim' door Le Nu Perdu. 'The Old Man and The Sea' naar Ernest Hemingway. Spel: William Dashwood. NDSM Werf, Amsterdam-Noord. T/m 12/7. Inl.: www.overhetij.nl

Ilay den Boer in 'Janken en Schieten' op het Over het IJ-festival in Amsterdam Foto René den Engelsman